

A *Sudor multus ex somno factus absque causa manifesta, corpus uti pluri cibo significat. si uero cibum non accipienti hoc accidat: scire oportet, quod euacuatione corpus indiget.*

41 Non nulli ita scribunt Aphorismum: Sudor multus ex somno factus sine causa manifesta. Alij sine aliqua alia causa. Verū hæc, etiam si non adijciantur, millies in mille sermonibus ab ipso prætermissa intelliguntur: quia, etiam si nō dicantur, tamen subaudiuntur à nobis: ut qui semel ab ipso didicerimus, quod, qui à causa extrinseca, non ex dispositione corporis casus proueniunt, nullam faciunt certam præcognitionem. Hoc itaq; semper oportet meminisse. Quod uero in præsentī Aphorismo docetur, in uerbo, multus, adiecto, maxime consistit. Si enim sudor multus non esset, posset & propter uirium imbecillitatem, & corporis raritatem accidere. Ipsius uero multitudo, altera duarum causarum fit, uel propter ciborum, qui sunt recenter assumpti, immoderantiam, uel illorum, qui antea. Quod si propter recenter assumptos, prohibere oportet, ne plures assumant: q̄ si propter peius assumptos, euacuare.

42 *Sudor multus calidus uel frigidus superfluens, frigidus magis, calidus minus significat morbum.*

B De sudoribus, qui in diebus iudicatorijs fiunt, dictum est prius: de his uero, qui in toto morbi tēpore apparent sine iudicatione, in hoc ostendit Aphorismo: difficiliore quidem in quibus esse frigidos sudores, minus uero his malos, calidos esse. Indicant siquidem utriq; multitudinem adesse, sed alteri frigidam, qui & priores sunt: alteri calidam, qui & minus illis sunt exitiales.

43 *Febres, quæcunq; non intermittentes tertia die fortiores fiunt, magis periculosæ. Quocunq; autem modo intermiserint, periculum abesse significatur.*

C Quod Hippocrates per uerbum, intermittere, accessiones intelligat, quæ in quietem febre uacantem desinunt, manifestum fecit in hoc Aphorismo, febres illas, quæ per tertiam accenduntur, si quouis modo quieuerint, in quibus esse absq; periculo. Solæ enim illæ, quæ in quietem febre uacantem desinunt, periculo carent, etiam si uehementissimam & satis longam habuerint accessio nem. Si enim adeo breuis fuerit, ut in tertianis exquisitis, minori duodenis horis tempore circūscripta: non modo sine periculo talis est febris, sed etiā cito iudicatur: Si uero longius, quàm duodecim horarum tempus occupet, & si ita contingat, ad decem & octo horas prorogetur: est quidem & hæc citra periculum, sed tanto longior, quanto & eius accessio maior extiterit, quàm tertianæ exquisitæ. Non absq; ratione autem eas, quæ in quietem febre uacantem desinunt, esse absq; periculo inquit: ut quæ non ex inflammatione aliqua, neq; ex maligna humorum putredine occasionem habeant. Neutra enim harum ad quietem peruenit, febre uacantem. Quocunq; autem modo intermiserint, periculum abesse significatur, hoc est siue uehemēs, siue lōga fuerit accessio.

44 *Quibus febres longæ, ijs tubercula uel labores in articulis fiunt.*

Non semper hoc, sicuti nec quicquam aliud huiuscemodi, sed magna ex parte uidelicet, cōtingere uidetur. Causa autem est manifesta. Nam propter multitudinem uel crassitudinem uel frigiditatem uel uisciditatem humorum efficiētium febres, in longum tempus morbi extenduntur, cum longum exigant tempus ad coctionem. Par igitur est & tubercula ab eis fieri, & ad articulos superfluitatem decumbere. Siue autem per labores dolores intellexerimus, siue læsionem: uterq; intellectus habet rationem. Vtrunq; enim horum ad abscessus sequitur.

45 *Quibus tubercula, uel in articulis labores fiunt, ij pluribus utuntur cibis.*

De cōualescentibus docet. His enim repletis rationabile est plethoricos casus aduenire, & maxime ob uirium imbecillitatem.

46 *Si rigor incidat febre non deficiente, egro iam debili, letale est.*

D Non idem est, si quis dixerit, si inciderit, & si incidat. Verbum enim, inciderit, unū significat rigoris insultum, incidat, uero plures. Semel igitur rigore incidente, nondum liquet, an mors, an iudicatio optima sit secutura. Potest enim & propter uirium imbecillitatem casus esse letalis: potest & iudicatio periculosa, bonum tamen habere finem. Sapius uero fieri rigorem febre non deficiente, & alioqui bonum non est: in uirium autem factus imbecillitate, perniciosus. Nam, si aliqua euacuatio rigorem subsequatur, quæ nullam facit intermissionem: propter utrunq; hominē dissolui uerisimile est, & quia uis imbecillis ferre non potest rigoris agitationem, & quia ab euacuatione dissoluitur. Si uero solus incidat rigor, nulla euacuatione subsequente, utroq; modo casus caret bonitate. Nam & ut mala causa, uim corporis tanget: & malum signum erit ultimam illius indicans imbecillitatem, quæ solita sit noxios humores in rigoribus euacuare: nunc autem id efficere non possit.

47 *Excretiones in febribus non intermittibus, liuidæ, cruentæ, foetidæ, & biliosæ, omnes malæ. Et si bene exeunt, siue per alui excretionem, siue per urinas, bonæ. Si uero non aliquid eorum, quæ iuuant, per hæc loca excernitur, malum.*

Fortē conueniens fuerat doctrinæ Aphoristicæ, dici compendiosius, omnes prauas excretiones, cum bene exeunt, ad bonum terminari. Hippocrates uero non ita locutus est, sed primum

quidem trium generum excretionum meminit, eius, quæ per os fit, eius, quæ per aluum inferiorum, & tertiæ, quæ per urinas: deinde illius, quæ fit per os, magis particulatim. Non enim simpliciter dixit prauas excretiones bene exeuntes, bonas esse, sed speciatim ipsarum meminit, inquit: Liuidæ, cruentæ, foetidæ, & biliosæ. Vna autem communis est in hisce omnibus ratio: Malæ uacuationes sunt prauarum signa dispositionum: prodeuntque sæpius eodem modo, quo in ulceribus putridis, à quibus ichores, hoc est liquores saniosi, defluunt, nihil dispositioni conferentes: nonnunquam uero ita sicuti pus, ex abscessu dirupto bene expurgans partem patientem. Indicia uero, quæ bene excernatur, maxima quidem sunt & coctio, & bona tolerantia, cum ipsis uero & morbi species, & post ipsam tempus anni, regio, ætas, natura ægrotantis. Quod autem est in fine Aphorismi, duobus modis scriptum inuenitur. In quibusdã, ut supra, scriptum est, Si uero non aliquid eorum, quæ iuuant, excernatur. In quibusdã uero sine particula, non, hoc modo, Si uero aliquid eorum, quæ iuuant, excernatur. Et erit secundum primam scripturam sermo talis, Si aliquid eorum, quæ non iuuant excreta, uidetur euacuatum: non est bonum. Secundum uero secundam scripturam, Si aliquid eorum, quæ iuuant, & sunt animali cõuenientia, excernatur, non est bonum. Melior autem est scriptura prior.

48 *In febribus non intermittibus, si partes exteriores frigide, interiores uruntur, & sitim habeat, letale est.*

Dignum animaduersione est, nunquid huiuscemodi casus possint in febre fieri intermittente. Ego enim neque uidi, neque animo capio. Videntur siquidem solis accidere in febribus, quæ causones ab incendio nominantur, perniciosissimæ, uel si aliter libeat appellare malignissimas, ueluti lipyrijs. Nulla uero febris alia corpus intus urit cute refrigerata. Neque enim mitior causon, neque tertiana: quæ duæ febres præ ceteris sunt calidissimæ. Videtur itaque non distinctionis gratia in Aphorismo adieciisse, In febribus non intermittibus, sed similem protulisse sermonem illi, quo dicitur, Vertebrae autem, quæ in spina sunt: non quasi in aliqua alia corporis parte sint uertebrae, sed ueluti si ita diceretur: Vertebrae, quibus hoc inest, ut in spina sint: ita & nunc sermonem Hippocratis accipimus: Si profundæ partes urantur, cute refrigerata, letale est. fit autem hoc in nonnullis febribus non intermittibus. Causa uero huius talis existit: Quando aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori, uel erysipelas euenerit: totus ex toto corpore sanguis ad locum trahitur patientem, atque adeo uruntur profunda, cutis autem refrigeratur, ut fit in principijs accessionum.

49 *In febre non intermittente, si labrum, uel palpebra, uel supercilium, uel oculus, uel nasus peruertatur, uel non uideat, uel non audiatur: debili existente corpore: quicquid horum euenerit, mors proxima est.*

Partium fiunt peruersiones, dum tenduntur atque contrahuntur illæ, qui ad eas nerui pertingunt. Quod autem extendantur, accidit propter inflammationes, duros tumores, siccitates, & frigiditates immodicas. Hæc autem grauiora sunt, quando prope neruorum originem fuerint constituta. Quare, cum febris continua fuerit, & æger debilis: non absque ratione mortem esse uicinam est existimandum: multo autem magis, quando uel non audit aliquis, uel non uidet, propter uirtutis sensibilis debilitatem.

50 *Vbi in febre non intermittente difficultas spirandi, & delirium acciderit, letale.*

Fit non nunquam ex eadem causa horum utrunque, & difficultas spirandi, & delirium, patiente cerebro: & tunc apparet spiritus (ut ipse in Prognosticis inquit) magnus ex multo interuallo, hoc est, magnus, & rarus. Contingit & propter aliquam earum partium, quæ respirationi obseruiunt, passionem, spirandi difficultas. Nam & morbus lateralis, & pulmonis inflammationes, & reliquæ thoracis atque pulmonis passiones, spirandi faciunt difficultatem. Hæc autem omnia periculosa sunt, febre præsertim continua adiuncta: Nam semper cum tali fieri consueuerunt. Quare & hæc uerba illa, Cum febre non intermittente, eadem uidentur ratione esse dicta, qua etiam in Aphorismo antecedente.

51 *In febribus, abscessus, qui ad primas iudicationes non soluunt, longitudinem morbi significant.*

Sermo ita clarus est, ut forte Hippocrate non indiguerit. Liquet enim, quod eo ipso, quod ad primas iudicationes non soluuntur huiuscemodi passiones, sint diu duraturæ.

52 *Quicumque in febribus uel in alijs morbis ex uoluntate illachrymant, nihil absurdum: qui uero non ex uoluntate, absurdus.*

Dictum quidem & in Prognostico, lachrymari non esse bonum signum, quando uidelicet oculus ipse nullum affectum habet proprium atque præcipuum, ueluti lippitudinem, uel in palpebris asperitatem, uel tale aliquid. Nam debilitas quædam ostenditur potentia contentiuæ, quando, etiam si talia non adsint, illachrymant. Non recte autem scriptum fuit, absurdus, comparatiue melius enim fuerat absolute, absurdum dicere. & mihi uidetur hic error culpa magis primi librarij, quam ipsius Hippocratis, contigisse.

53 *Quibus circa dentes in febribus quidam lentores nascuntur, ijs fortes sunt febres.*

Neque enim nasci possunt huiuscemodi lentores sine caloris multitudine pituitosorem humiditatem exiccante.

- Quibus plurimum siccae tusses leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multum siti inestantur.*
- 54 Siccas tusses illas nominant, in quibus nihil expuitur. Fiunt autem aliquando ob intemperiem instrumentorum quæ obseruiunt respirationi: aliquando faucium asperitate, uel aliquo tenui & pauco humore destillante. Quicquid horum acciderit, aliquo modo madescunt loca, quæ ad asperam pertinent arteriam, & ideo minus siticulosi fiunt. Nam, si asperitas sola fuerit: propter motum in tussi factum, ex locis uicinis humor aliquis attrahitur: sic autem, & si sola fuerit intemperatura.
- Ex bubonibus febres omnes malæ, præter diarias.*
- 55 Febres diariæ omnes ab ipso uocantur, quæcumque sui ratione una die durant. Tales autem sunt, & quæ ex bubonibus proueniunt, quando ex causis manifestis consistunt. Alios uero bubonas, qui sine causa manifesta fiunt, uerisimile est ex uiscerum inflammationibus fieri: atque ideo febres, quæ unâ cum ipsis eueniunt, malas esse.
- Febriticanti sudor superueniens febre non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, & multam significat humiditatem.*
- 56 Oportuit hunc Aphorismum cum altero paulo antea dicto coniungi, in quo dicit: Sudor multus, frigidus uel calidus semper fluens. Ipse uero ostendit, & quo pacto talem sudorem dixerit esse malum, & propter quam causam. Malus itaque existit, quia cum hoc, quod morbum non soluit, ipsum etiam prorogari significat. Causam uero prorogationis, multam ait esse humiditatem: quam cum longiori tempore dissoluat ac concoquat natura, necessarium est morbum esse longum.
- Qui à conuulsione aut distentione neruorum tenetur, febre superueniente liberatur.*
- 57 Est quidem & distentio (Græce tetanos,) neruorum conuulsio, sed non uidentur in ipsa partes conuulsæ: quoniam æqualiter ante & retro tenduntur: atque ideo præcipuum illi nomen est datum distentio: ita ut omnes conuulsiones sint numero tres, Græcis uocabulis, Opisthotonos, id est tentio ad posteriora: Emprosthotonos, id est tentio ad anteriora: & Tetanos, id est æqualis tentio, nominata. Omnes uero conuulsiones secundum ipsum fiunt uel ex repletionem, uel ex euacuationem, partium uidelicet neruolarum. Quæcumque igitur conuulsiones ad febres ardentes sequuntur, has par est fieri ex siccitate: Quæcumque uero suo tempore inuadunt, ex repletionem habent generationem. His conuulsionibus febres aduenientes, partim quidem superfluum dissolunt humiditatem, partim calfaciunt frigiditatem: quæ duæ sunt medicis remediorum intentiones. Non absque ratione igitur in febribus letales sunt conuulsiones, non letales uero, quæ febres antecedunt.
- A febre ardente habito, rigore superueniente, solutio.*
- 58 Ostensum enim est in sermone de rigore, etiam ob flauam bilem, quæ per membra sentientia uel loci motu defertur, fieri rigorem, post quem uidelicet & alui soluentur, & sudores & uomitus biliosi superueniunt. Cum ergo bilis, ex qua febris ardens habuit ortum expurgatur, soluitur febris. Nam febrem ardentem fieri nouimus, quando æstiuo tempore uenæ exiccatae acutos ac biliosos ad se liquores, hoc est ichores, attraxerint.
- Tertiana exquisita, septenis circuitibus, quod longissimum est, iudicatur.*
- 59 Tertiana febris, ab ea, quæ ardens nominatur, humore faciente non differt. Vtraque enim à flaua bile fit. Differunt autem, quoniam febris ardens habet in uenis unam cum sanguine flauam bilem redundantem & ebullientem: tertiana uero eandem bilem habet in totum corpus delatam ac motam. Exquisita igitur tertiana erit, quæ sui ipsius naturam puram sinceramque seruat. Seruat autem, ubi flauam bilem habet (ut dixi) redundantem & motam, & præterea tempus æstiuum, & locum tempori similem, calidum uidelicet ac siccum, & hominis ætatem & temperaturam similem. Statim autem in tali tertiana accessio fiet cum rigore: & solutio eius cum sudore, uel per uomitum aut alium inferiorem flaua bile euacuata, uel omnibus istis pariter factis. Erit & huic tertianæ tempus accessionis minus multo, quam quietis. Duobus siquidem diebus, & totidem noctibus toto eius perfecto circuitu, exquisitam tertianam nunquam inuenies extra duodecim horas suam accessionem protendere. Talem igitur ait Hippocrates in septem circuitibus, quod longissimum sit, iudicari. Quod enim in continuis una dies potest, hoc in intermittentibus accessio. Ad istarum igitur connumerationem, earum fiunt iudicationes. Hoc ipse in Prognostico innuit, ubi de quartana loquitur, ita inquit: Fit autem & quartanarum consistentia ex ordine tali. Estque à nobis obseruatum, tum in quartanis, tum in tertianis, fieri iudicationem ad numerum circuitum, non dierum. Statim itaque in tertiana febre ab initio septima accessio in tertium & decimum incidit diem, & sepius in ipso morbus iudicatur, non expectato quartodecimo. Sicuti igitur in morbis continuis acutorum quidem morborum terminus est quartusdecimus, peracutorum uero septimus: sic in intermittentibus, breuissimi temporis tertiana febris terminum habet circuitum septimum. Rursus autem, sicuti in peracutis, morbus poterat iudicari & in quinto, & quarto, & in tertio die: sic et in tertiana in eisdem circuitibus fieri solutionem contingebat, non expectante natura septimum circuitum. Hippocrates igitur tertianam aliquando cum adiectione exquisitam nominat: aliquando

uero simplici appellatione contentus, tertianam tantummodo: sicuti & nunc quoque consuetudo omnium aliorum Græcorum est huiusmodi res omnes dupliciter nominare.

60 *Quibus in febribus aures obsurduerunt: sanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, soluit morbum.*

Dicitur est ab ipso & antea surditatem fieri biliosis excrementis retentis, & ad caput recurrentibus: & talem solui surditatem, aluo turbata. Dicitur est & nunc ab ipso hoc idem, et præterea de profluvio sanguinis è naribus. Etenim & hoc soluit surditatem, eam uidelicet, quæ in febribus fit absque ulla propria atque præcipua instrumenti auditus passione. Nihil autem mirum est, si cum euacuantur ac transmutantur noxiæ tumores, morbi cessant.

61 *Febriticantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare.*

Nescio, utrum hunc Aphorismum Hippocrates scripserit, an fuerit à quopiam ascriptus. siquidem in Prognostico dierum iudicantium incrementa ac compositiones fieri in quaternis edocuit, & in hoc ipso Aphorismorum libro, atque in Epidemijs etiã, non modo die quartodecimo multos uidit iudicatos, sed & uigesimo, & quadragesimo, & sexagesimo, & octogesimo. Ipsi uero iudicant & uigesima quarta, & trigesima quarta, & ab initio protinus quarta. Quo modo igitur ait nunc, quod nisi in diebus imparibus febris cessauerit, non sit fida iudicatio? Melius est itaque pro imparibus scribere iudicatorijs, ut quibusdam uisum est. Multa sanè exemplaria in numero plurali, & imparibus, & diebus, scriptum habent.

62 *Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum.*

Morbus regius interdum quidem fit & iudicatorie, reponente natura ad totum corpus, et præcipue ad cutem, flauam bilem: fit etiam huiusmodi casus hepate male affecto: mali autem affectus hepatis, ex quibus morbus regius solet aduenire, tres sunt, tumor durus, inflammatio, & obstructio. Verum tumor durus, diutinus morbus existit: inflammatio uero & obstructio etiam repente fieri possunt. Ac regij morbi, qui ante septimum accidunt diem, ex aliquo istorum ortu habent: nam citius non potest iudicatorie bilis ad corpus effundi. Ante septimum quidem diem, morbum regium esse malum, uerum existit: non tamen post septimum uacare periculo, est pariter uerum: neque hoc nunc dicitur est. Potest enim & inflammatio & obstructio longiori tempore permanere: ante septimum autem, iudicatorie bilem effundi est impossibile. In quibusdam uero exemplaribus adiectum est Aphorismo circa finem, Nisi humores ex aluo prodeant, uolentibus ijs, qui hæc adiungunt, per aluum bilem expurgari.

63 *Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluantur.*

Cum bile per omnem corporis habitum mota rigores accidant, atque ideo singulis accessionibus expurgetur atque euacuetur: non absque ratione ad infebricitationem peruenit talium febrium intermissio. Hoc igitur est, quod non dicitur est ab eo. Quotidie febres soluantur, ac si dixisset ægrotos quotidie sine febre fieri. Quemadmodum autem, si quotidie rigores fiunt, quotidie etiã febres cessant: sic & si tertio quoque die, aut quarto, quod proculdubio etiã fieri uidemus & in tertianis, & in quartanis circuitibus: in quibus & febres soluuntur, & rursus redeunt, remanet tamen quædam dispositio præter naturam in corpore, à qua secundum circuitum aliarum febres & ægritudines generantur.

64 *Quibus in febribus morbus regius septimo, uel nono, uel undecimo, uel quartodecimo superuenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium obduruerit, si uero non, non bonum.*

Qui ante hunc scribitur Aphorismus, absque ordine mihi uidetur fuisse interiectus. Melius enim fuisset hunc, qui nunc scribitur, Aphorismum illi fuisse coniunctum, in quo ait: Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum, ut totus sermo talis procedat: Ante septimum quidem diem morbum accidere regium, malum omnino: post septimum uero, optimum: nisi dextrum hypochondriũ obduruerit, id est nisi aliquis malus affectus ex ijs, quos antea diximus, uisceris, hoc est hepatis, acciderit: Cum enim expurgatur in ipso sanguis, & bilis transfertur ex uenis ad meatus bilem recipientes, siue obstructio fuerit in locis ad quæ transfertur, siue inflammatio aliqua, uel durus tumor: necessarium est omnino non expurgari sanguinem, & unã cum ipso bilem per totum corpus deferri, hincque morbum regium generari.

65 *In febribus circa uentriculum æstus, & cordis morsus, malum.*

Quod non solum ei uisceris, quod sua natura palpitat, cardia, hoc est cor, nomen fuit apud antiquos, sed etiam ori uentriculi, pro confesso habetur apud omnes: sicuti etiam, quod cardialgia, i. cordis dolorem, huius partis dolores appellant: uerbum autem cardiogmon, i. corde morderi, plurimi exponentium Aphorismos, pro cardialgia, id est corde dolere acceperunt: non nulli ipsius cordis, hoc est uisceris, motum quendam palpitationi similem, per cardiogmon uerbum, i. cordis morsum intellexerunt. Fortis itaque uentriculi æstus à flaua bile in ipsius tunicis ebulliente generatur. Rationabiliter autem ijs, qui ita sunt affecti, & uentriculi mordetur os, atque ob id malus est casus. Siquis uero per cordis morsum, crebrum & uelocem cordis motum, eum præcipue, qui

A qui palpitationi similis sit, intellexerit: extremum ex eo malum significatur, uim uitalem maximo incendio laborare.

66 *In acutis febribus conuulsiones, & circa uiscera dolores fortes, malum.*

Febres uehementes, ueluti ignis, neruos exiccantes, eos extendunt atq; conuellunt, atque hoc modo perniciosas afferunt conuulsiones. Nonnunquam uero & uiscera ipsa in tali affectu dolorem sentiunt, propter incendiij uehementiam, ac siccitatem: atq; idcirco malum esse inquit. Peior autem fuerit, si fortes dolores acciderint. Scimus autem propter inflammationem, uel erysipelas, uel fortem obstructionem, uel abscessum aliquem, in uisceribus dolores fieri, sed uerisimile non est, ut de his nunc sermo habeatur ab ipso. Manifestum est enim periculum, quod in ipsis est: necessario tamen non adiungitur conuulsioni. Cum Hippocrates in febribus dicit morbos febriles, intelligit, quando febres ipsæ sunt passio, & non casus partis alicuius, quæ aliquo dictorum affectuum laboret.

67 *In febribus, ex somnis timores, uel conuulsiones, malum.*

B dictum ab ipso & antea fuit, qd somnus lædens ægrotantem, mortalis est, qui autem non lædit, non est mortalis. ubi & exemplum sermonis adijciens, inquit: Vbi delirium somnus sedat, bonum: tanq; somnus aliquis existat, ex quo delirium non sedatur, sed excitatur aliquando ac generatur. Verum & hic alia dixit exempla noxæ ex somno aduenientis, timores, ac conuulsiones. Quidam uero non, timores, scribunt, sed labores: Saneq; nos sæpe uidimus in morbis exitalibus & timores & labores & conuulsiones ex somno fieri. Hoc autem uidetur contingere, quando in somnis ad cerebrum humor infestus peruenerit, tunc magis intra, q; extra, natura mora. At profecto, ut à cibo ad somnum cõuersi, implent caput: sic in plethoricis dispositionibus, somni ipsum replētes, aggrauant cerebrum. Si igitur ea multitudo magis ad atræ bilis naturam uergit, timores fiunt: si ralis non fuerit, labores ac conuulsiones. Somniq; proculdubio semper nocent, quatenus ad profundum & uiscera materia fluit, nisi coctionis ratione plus afferrent utilitatis, quàm sit damnum, quod ex motu ad interiora consequitur. Non solum autem in cerebro ipso mali humores aceruati tales afferunt casus, sed & in ipso ore uentriculi: quare & in somnis magis euaporant, cum incocti permaneant: sicuti coctiones utiles somnos inducunt.

68 *In febribus spiritus offendens, malum. conuulsionem enim significat.*

C spiritum nunc intelligendum est ipsum dicere, sicuti etiam in prognostico, respirationem: qui ubi offendit, hoc est in medio sui interruptus substiterit, conuulsionem significat. Etenim fit mouentibus thoracem musculis ac neruis iam conuulsioni paratis, qua dispositione insuper aucta, & plures occupante partes, manifesta conuulsio hominem apprehendet. Cum uero duplex sit in respiratione motus: alter, quo spiritus fertur ad interiora, inspiratio dictus: alter, quo fertur ad exteriora, contrariam is accepit appellationem, expiratio nominatus. Offendit aut spiritus aliquando quidē inspirantibus, sicuti cum ipse dicit, Duplex intro reuocatio, ueluti superinspiratio: Aliquando expirantibus, sicuti cum dicit, Et spiritus offendit extra delatus. In his igitur, utriusq; partis respirationis seorsum meminit: in proposito autem Aphorismo de tota ipsa pronuncians, inquit: Spiritus offendens, siue in motu ad intra, siue ad extra, siue ad utraq; tale quid patitur.

69 *Quibus urinae crassæ, grumosæ, pauca, non sine febre, multitudo ueniens ex his tenuis iuuat. præcipue uero tales ueniunt, quibus ab initio, uel breui sedimen inest.*

D Non simpliciter urinas crassas dixit, sed & grumosas adiecit, duorum alterum ostendens, uel crassitudinis quantitatem, uel consistentiæ inæqualitatem ac diuulsionem, ita ut plures ipsarum consistentiæ, ueluti grumi, circumscriptæ appareant. Non nulli uero non grumosas scribunt, sed cœnosas, sicuti Numisianus & Dionysius: qui, si per hoc uerbum, foetorem quendam simul ostendunt, plus aliquid, quàm alijs, demonstrat: si uero quasi crassitudinis quantitatem, nihilo plus hoc ipso docent. Sermo uero Hippocratis totus non uidetur de urinis esse foetorem habentibus, sed de paucis tantum, ac crassis, ut ex opposito manifestat, inquit, Multitudo ueniens, ex his tenuis iuuat. Quare, si hoc solum scriberetur, Quibus urinae crassæ pauca: nihil sermoni deficeret. Fiunt autem & sine febribus urinae tales, natura expurgante per renes totius corporis superfluitates: Fiunt etiam cum febre: in quibus quispiam forte existimaret ad contraria transmutationem non esse bonam, quoniam magna ex parte in febribus, ex urinis ab initio tenuibus fit ad crassiores conuersio, tendente iam morbo ad solutionem. atque ideo mihi uidetur maxime ita scriptus ab ipso fuisse Aphorismus, id quod raro accidit, edocete. Contingit em̄ aliquando uel per initia morbi, uel non multo post, urinas factas crassiores, propter grauitatem habere sedimen. His igitur urinis sedimen, bonum signum nō est, sicuti alijs qui ab initio tenues existentes, ratione totius morbi coctionis sedimen capiunt. Non absq; ratione autem crassæ urinae sunt multitudine pauca, ut quæ uix renes pertranseant. Cum itaq; simul maior pars talium humorum malorum fuerit euacuata, simul & residuum concoctum fuerit: tunc excernuntur multo prioribus tenuiores. Melius est enim ita dicere, & non tenues absolute, quemadmodum dixit Hippocrates. Quæ em̄ secundum

naturam sunt, non simpliciter tenues existunt, sicuti neque crassæ, sed medium tenent inter utrumque excessum: & cum mediocritatem habeant, crassiores quidem sunt atque dicuntur aquosis, tenuiores uero grumosis. multæ uero cum ratione excernuntur, quia prius fuere retentæ: quo tempore crassæ existentes, difficulter exhibant.

70 *Quibus urinae perturbatae, quales sunt iumentorum, ijs dolor capitis uel adest, uel aderit.*

Hunc nonnulli Aphorismum cum superiori coniungunt, tanquam eius partem, ita scribentes: Quibus autem urinae obuersæ, hisce dolores capitis. Et uolunt quidam uerbum, obuersæ contrarias urinas ostendere ijs, quas antea crassas & grumosas nominauit, hoc est tenues nonnulli uero perturbatas. Falsum autem est, quod urinae tenues sint cum dolore capitis. Videntur enim dolores capitis aliquando antecedere, aliquando simul esse cum perturbatis urinis. Quales autem hæc sint, manifeste monstrauit, inquit, Quales sunt iumentorum, tales uero fiunt materia crassa ac densa à calore agitata. Hæc siquidem maxime & ab extrinseca caliditate uidentur in spiritum solui, sicuti bitumen, pix, atque resina. Nonnullæ igitur urinae longo tempore manent perturbatae, nonnullæ uero cito sedimen crassum habent, & cito morbum solum iri significant. Quæ uero non resident, si uires affuerint, longum fore morbum ostendunt: si imbecillitas adsit, ægroti mortem prænunciant. Hæc obiter à nobis sunt dicta, quoniam non carent utilitate. Quæ uero ad ipsum attinentia Aphorismum adhuc dicere oportet, sunt ista: Urinis perturbatis, capitis dolores necessario aut adsunt, aut aderunt, ut inquit Hippocrates, quoniam spiritus flatuosus unà cum calore prompte fertur ad caput. Non tamen, si quis dolet caput, aut doliturus est, huic omnino tales sunt urinae. Fiunt enim dolores capitis etiam ex calore solo, nonnunquam uero ex flaua bile, quæ uel in capite uel in uentriculo continetur, & ex humorum abundantia caput opprimente, & propter aliquam loci obstructionem, uel spiritu flatuoso habere in parte ipsa generationem: quorum nihil talem facit urinam ex necessitate.

71 *Quibus septima iudicatur, ijs nubeculam habet quarta die urina rubeam, & alia, ex ratione.*

Sicuti in pluribus alijs seipsum imperitos artis Hippocratis ostenderunt plurimi eorum, qui hunc eius librum exposuerunt: sic & in isto. Putant enim adiecta fuisse Aphorismo cum dicit. Et alia, ex ratione, quæcunque ad somnos attinent, uel uigilias, uel respirationem, uel accubitum, uel surrectionem, uel tale aliquid eorum, quæ in Prognostico scripsit: ut si hæc omnia bene facta uideantur, in septimo futuram speremus iudicationem. Videntur autem ignorare maxima capita ad præcognitionem facientia. Vigilant enim magna ex parte, & grauiter se habent, ac febriunt uehementius ægri, quanto propius iudicationem accedunt. Plures autem eorum prope iudicationem etiam spirant difficulter. Non igitur signum, quod ex urinis apparet, talibus indiget casibus ad firmiorem futuræ iudicationis spem, sed multis alijs, quæ frequentius, quam istud, apparent. de quibus nihil uidentur cognoscere, qui audent Hippocratis libros exponere prius, quam totam ipsius artem perdiscant. Nam, cum quarta dies sit index, quemadmodum ipse docuit, & qualis sit futura septima, nunciet: omne, quod in ipsa dignum effatu signum coctionis apparuerit, futuram septima die iudicationem ostendit, adeo ut non solum rubra aliqua nubes apparens, antea non uisa, iudicationem significet, sed & alba multo plus ipsa, adhuc autem magis & sublinamentum album, æquale atque consistens. Si uero uelociter admodum morbus moueatur: & coloris & substantiæ mutatio sunt sufficientia signa futuræ iudicationis. Tenuis itaque urina si mediocriter crassa efficiat, & si alba pallida fiat: in tali morbo iudicationem significat. Vnius atque signi nominatim Hippocrates meminit, nubeculæ uidelicet rubræ. Dignum autem existimat, ut, sicuti hoc, ita & alia ex ratione intelligamus, quæcunque futuras iudicationes ostendunt. Sunt autem hæc, quæ in diebus ab ipso uocatis indicibus & contemplabilibus, fieri consueuere uel in urinis, uel in excrementis alui inferioris, uel sputis. semper enim omnia talia iudicationes significant non tamen bonas semper. Solis enim coctionis signis in diebus contemplabilibus apparentibus, bonæ iudicationes futuræ indicantur. Sensus ergo uerborum Aphorismi talis est. Meminit autem nubis rubeæ tanquam signi perrari: Albæ enim frequentissime apparent: & sunt signum coctionis manifestum. Rubeæ uero raro fiunt: Et, nisi hoc in loco de ipsis dixisset Hippocrates, quod in diebus indicantibus apparentes futuram nunciant iudicationem, forte nemo talem ipsis adesse uim expectaret: siquidem Hippocrates colorem rubeum salutarem quidem, diutinum tamen esse uult. Nam in Prognostico ita ad uerbum scribit: Si uero urina fuerit subrubea & sedimen subrubeum & lene: magis quidem hæc diutina, quam illa, sed admodum salubris. Nunquid igitur quarta die talis nubes apparet, futuram in septima iudicationem significabit, in alia autem aliqua indice non significabit, diligentius est inquirendum, quod in ipsis operibus est obseruandum. Nam, quantum ad rationes attinet, sunt ad utranque partem argumenta, & magis ad alteram, quam non significabit, nisi morbus ualde uehementer moueatur. Nam, si quarto die fiat, æquale tempus priori, id, quod sequetur, assumens, non est impossibile, ut iudicationem ostendat. In undecimo autem apparens, non mihi admodum uidetur tribus solis egere diebus, sed etiam pluribus. Verissimum siquidem est colorem talem aliquid suffragari solutionibus. Ego quidem raro signum tale in alijs diebus uidi, præterquam in quarto. Cui igitur in septimo

A in septimo apparuit, hic quartodecimo fuit iudicatus: cui autem in quartodecimo, hic in uigesimo. Apparuit etiam cuidam alteri in undecimo, qui decimoseptimo iudicatus est: rursus cuidam alij in eodem undecimo, qui uigesimo die fuit iudicatus.

72 *Quibus urinae albae & perspicuae, male, praesertim si in phreniticis appareant.*

Urinae tales extremam cruditatem significant, quare & morbos longos faciunt. quaedam uero ex ipsis, cum anticipauerint uires dissolui, sunt perniciosae, uelut in phrenitidibus. Nullum etenim uidi phreniticum, in quo talis urina apparuisset, saluatum. Melius siquidem est, ut sicuti totus morbus est biliosus, sic & urinae appareant biliosae. Aquosae autem urinae (tales enim sunt albae atque perspicuae) magnam cruditatem ostendunt, & praeterea flauam bilem totam ad caput rapi. Quibusdam enim urinae perspicuae, non tamen albae, quae quidem tenuem habent substantiam, colore uero biliosum. Quae uero perspicuae sunt & albae simul, sunt penitus aquosae. Si igitur simpliciter scriptum sit, praecipue in phreniticis, horum uerborum intellectus est manifestus. Sin autem fini sermonis adijciatur, sicuti in alijs exemplaribus uidetur adiectum, uerbum, appareant, sensus erit talis: Aquosae urinae malae sunt: praecipue uero tales apparent in phreniticis, qui perniciose se habent. Neque enim in omnibus, quemadmodum nonnulli huius libri expositores intellexerunt, nihil scientes ex ijs, quae in aegrotis apparent. In quibusdam autem exemplaribus ita scriptus est finis Aphorismi: Praecipue uero in phreniticis tales apparent. & est idem intellectus, qui secundae scripturae antea a nobis dictae.

73 *Quibus hypochondria suspensa murmurantia, lumborum dolore superueniente, ijs alui humectantur, nisi flatus erumpant, aut urinae multitudo proueniat. haec uero in febris.*

Hypochondria suspensa, hoc est ad maiorem tumorem deducta ex multis causis unam habet, spiritum flatuosum, de qua nunc differit, dupliciter factam: nonnunquam ex aliquo affectu difficilem habente solutionem partium ad aluum attinentium: nonnunquam ex aliqua recenti occasione. Distinguit autem nunc Hippocrates ista. Nam prior dispositio cum murmure non fit. Extenta enim atque inflata instar utris redduntur in ea hypochondria: Altera cum murmure (quod βοβορυμὸς Graece dicitur) fit. Sic autem nominatur spiritus sonus, cum neque magnus neque multus extiterit, & cum quadam modica humiditate ad inferiora mouetur. Accidit igitur tali murmure descendente, ad lumborum loca, una cum ipso tumorem ex hypochondrijs deportari. unde partibus, quae hic sunt, ex ipso distentis, prouenit dolor: deinde hoc pacto, humore aliquando ad distributionem concitato, solus spiritus flatuosus emittitur, nonnunquam uero una cum humore. Iam uero etiam humor distributus magna ex parte per urinas excernitur. Recte uero inquit in dictis signis aluum dirumpi, nisi anticipet seorsum quidam humor distribui, seorsum uero spiritus in intestinis retentus per sedem excerni. Contingit uero quandoque utrunque ad distributionem concitatum, & spiritum & humorem cito ad uesicam permeare. Quod uero in fine Aphorismi scribitur. Haec uero in febris, tale aliquid mihi uidetur ostendere. A febris molestari dicebant antiqui illos, qui absque inflammatione, uel abscessu, uel dolore, uel erysipelate, uel (ut simpliciter dixerim) absque aliquo membro praecipue affecto, aegrotabant. Quod si uel propter lateris inflammationem, uel pulmonis, uel talis partis alterius febricitarent: non febricitantes ipsos nominabant, neque a febris molestari dicebant: sed pleuriticos aut peripneumonicos, & alijs similibus nominibus ueluti hepaticos & lienosos appellabant. Nunc itaque mihi uidetur Hippocrates duorum alterum uel le insinuare, uel quod haec, quae dixit, febris accidunt, in quibus nullum membrum affectum esse uel quod & illis accidunt morbis, non tamen ipsis aluus dirupta sit: uel flatus aut urinae prodierint. Neque enim aliquo naturali motu membrum spiritum flatuosum expellentibus, murmur in illis contingit, sed ueluti casum tantummodo.

74 *Quibus speratur abscessum futurum ad articulos, liberat ab abscessu urina multa, crassa, & alba ficta, qualis in lassitudinarijs febris quarto die quibusdam incipit fieri. Si uero etiam ex naribus fluxerit sanguis, breui admodum solutio fit.*

Dictum est a me etiam prius, quod abscessus fuerint ad articulos ijs, qui in his laborem passi sunt, & quibus quouis modo in morbo articuli lassati sunt, & praeterea in quibuscumque crassorum humorum multitudo longo tempore perdurauerit. Si itaque natura ualuerit per urinam expurgare corpus, aeger ab abscessu liberatur, humorem ad articulos decubiturum, per uesicam euacuans. Satis autem habuit lassitudinariarum febrium ueluti in quodam exemplo meminisse, quae initium ad urinam motionis in die indice accipiunt. His enim lassitudinarijs hoc est, quod cito abscessus faciunt, non expectantibus, ut alia, tempus prolixius. His uero ipsis & iuxta aurem fieri abscessus consueuere, sicuti alijs prolixioribus multitudo ad inferiora magis decumbit. Quibus igitur caliditas maior magis materiam subleuauit: uel sanguinis profluuium per nares patiuntur, aut parotidas, id est iuxta aures abscessus habent. Quod autem solutio haec uelocior sit, quam altera quae per urinas fit, non oportet dicere: quare & ipse adiecit Hippocrates, breui admodum solutio fit, altera, quae fit per urinas, euacuatione plures exigente dies. Quod autem quarto die dicitur, pro exemplo positum est: te uero oportet transferre ad omnes dies alios, quicumque sunt contemplabiles & iudicatorij.

75 *Si sanguinem aut pus mingat: aut renum aut uesicæ exulcerationem significat.*

Siue in renibus, siue in uesica ulcus factum fuerit, si quidem in uase aliquo effatu digno consistit, & præcipue cum aliqua exelione: sanguinis excretio cõ equitur sine hoc aut puris tantummodo. Contingit autẽ, ut factõ ulcere in aliquo urinæ meatuum, & pus, & sanguis mingatur. Hi uero renes ac uesicã interiãcẽt, & oportet hos illis subaudire. Exulcerantur autem magna ex parte ijs, qui in renibus lapidem habẽt, meatus urinarij, quando à lapide aliquo acuto aut admodum aspero in ipsis intersepto excoriantur. Nam ex ulceribus, quæ in pene fiũt, etiam sine urina & pus & sanguis egreditur. Exit autẽ simul cõ urinis aliquando pus dirupto abscessu in aliquo superiori loco. Quare (arbitror) plures expositores alteram scripturam magis probarunt, in qua coniunctio, & scribitur, in hunc modum: Si sanguinem & pus minxerit, renum aut uesicæ exulcerationem significat. quasi altero solo, scilicet pure per loca urinæ exeunte, fieri possit, ut sit signum non modo renum uel uesicæ exulceratæ, sed etiam alicuius partium superiorum. Forte igitur & hi aliquid dicunt. Forte autem & uerbum, mingat, quod aliud ostendit, quàm minxerit, in seipso continet distinctionem. Neq; enim idem est uel ita dicere, Si sanguinem & pus mingat: uel illo modo, Si sanguinem & pus minxerit: In uno enim uel duobus uel tribus diebus potuit minxisse pus dirupto abscessu ad urinæ instrumẽta: Multis autem diebus ac mensibus ubi hoc factum fuerit, renum aut uesicæ exulceratio significatur. Vtrum autem ipsorum magis sit, & dolor distinguit, qui in differentibus accidit locis: & ea, quæ cum urinis excernuntur: de quibus deinceps loquetur. Iam uero & de urinarijs meatibus eadem est ratio.

76 *Quibus in urina crassa existente, caruncula parua, aut ueluti capilli unã exeunt, ijs à renibus excernitur.*

Paruæ quidem carunculae renum substantiæ indicia sunt, qui uero uti capilli, nullo modo renũ. Neq; enim fieri potest, ut ad talem substantiæ formam ren dissoluatur. nam, qui hoc aiunt renum ignorant naturam. At neque, cum uesica resoluitur & eroditur, ut quibusdam uisum est, tales urinæ exeunt. Sunt enim huius particulae, foliorum similes magis, sicuti & Hippocrates paulo post eas squamas appellat. Sed rei ueritas ita se habet: quod nobis forte quadam sapius uidere contigit. Sed alij quidam medici, quamuis in operibus artis multum exercitati, raro se aiunt uidisse urinas tales. Vocant autem recentiores medici hanc passionẽ *ῥιχίασις*. i. capillitiũ, quoniam capillis, & albis quidẽ magis similia uideantur, quæ ab urina efferuntur. Nuper quidam talia corpora tam longa mingebat, ut incredibilis longitudo uideretur. nam quidam ex ipsis ad dimidium cubitum extendebantur. Hic autem toto fere anno, qui antecesserat, orobum, & fabam comederat, sapif. G simeq; caseum & tenerum & siccum. omnesq; alij, quibus talia mingere contigit, cibis crassioribus uescebantur. Tali igitur humore in renibus aliquo modo uisito, capillis similes substantiæ generantur. Saneq; modus ipse curandi, rationi, quæ de causa habetur, attestatur. Nam ab extenuantibus atque incidentibus medicinis, adhibito etiam alio uisito humectante, tales ægri curantur. Si uero tanta esset exulceratio renum aut uesicæ, ut eorum substantia dissolueretur: non modo nihil ex talibus medicinis iuuarentur, sed etiam supra modum irritarentur. In his itaq; sicuti & in alijs, Hippocrates dignus est admiratione, cum ipse eorum inuentor extiterit, quæ ne à pluribus quidem medicis ad hũc usq; diem ex signis fuere comperta. Ipsa quoq; sermonis diligentia magnam habet admirationem, cum dicat talia ex renibus excerni. Neq; enim, sicuti in priore Aphorismo renum causatur exulcerationẽ, ita & nũc dixit: uerũ simpliciter ex renibus inquit excerni, quemadmodum si aliquo mingente lapidem, ex renibus ipsum excerni dicamus, non quod sit pars substantiæ eorum, sed quoniam in ipsis suam habuit consistentiam. Paruæ igitur carunculae substantiæ renum ulceratorum re uera partes existũt. Qui uero ueluti capilli sunt: in renibus quidem consistentiam accipiunt, ueluti & lapides: non sunt autem partes eorum substantiæ. Male ergo in omnibus exemplaribus hic Aphorismus sine particula, aut legitur, Carunculae paruae ueluti capilli H li. Nullo enim modo carunculae paruae assimilantur capillis. Verum oportet inter uerbum, paruae & dictionem, ueluti, mediam interponere cõiunctionem, aut, tanquam Hippocrates non de una re, sed de duabus faciat suo sermone mentionem, quarum una est, Carunculae paruae: altera uero, Veluti capilli. In ijs igitur, quæ sunt ueluti capilli, semper urina est crassa: cum pituitosa substantia, quam uenæ aggregarunt, per renes expurgetur: In carunculis autem nõ est necessarium. Nunquam tamen talem uidi renum dispositionẽ: sed, quæ sunt ueluti caruncule, sepius à me uisæ sunt, in illis febris, in quibus, & quæ sunt similia orobis, sedimina conspiciuntur, sanguine crasso in renibus aut in hepate exusto: non tamen ueras carunculas unquam uidi cum urina exeuntes. Puto igitur posse contingere, quod crassa urina ab ipso dicatur, quæ medio cris est & secundum naturam. Hec enim tenui quodam modo opponitur. Neq; nos latet, quod proprie quidem secundum excessus oppositiones ita nominantur: per abusionem autem, & medio & medio cri, extremorum nomina tribuuntur: cum & ad maxime crassum, tenue: & ad maxime tenue, crassum nominetur. Quod si ita accipiamus, sermo talis erit: Quibus in urina, quæ tenuis non est, ea, quæ diximus, exeunt: renum est passio. si uero urina sit tenuis, totum uenosum patitur genus. Eundem intellectũ mihi uidetur etiam in sequenti ostendere Aphorismo.